

Metsäsuunnitelma metsäammattilaisen käytössä Etelä-Savossa

Yrjö Niskanen

VANTAAN TUTKIMUSKESKUS

Metsäsuunnitelma metsäammattilaisen käytössä Etelä-Savossa

Yrjö Niskanen

Niskanen, Y. 2002. Metsäsuunnitelma metsäammattilaisen käytössä Etelä-Savossa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 828. 27 s. + liitteet. ISBN 951-40-1808-7, ISSN 0358-4283.

Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt ja puunostajat käyttävät metsäsuunnitelmaa työssään. Tutkimus perustuu Etelä-Savon metsäkeskuksen toimialueella keväällä 2001 tehtyyn postikyselyyn. Tulosten mukaan metsäammattilaiset käyttävät metsäsuunnitelmia laajasti työssään sekä yksin että yhdessä metsänomistajien kanssa. Suunnitelman käytössä ei ollut eroja toimittaessa paikkakuntalaisen tai ulkokuntaisen metsänomistajan kanssa. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä suunnitelman käyttö painottui erilaisten metsänhoito- ja hakkuukohteiden etsintään, kun puunostajilla käyttö keskittyi hakkuukohteiden etsinnän lisäksi hakkuu- ja puutavaralajikertymien arviointiin. Metsäammattilaisista osa piti metsäsuunnitelmaa noudatettavana asiakirjana ja osa puhtaasti tietovarastona. Useimmiten painottui kuitenkin enemmän suunnitelman noudattaminen kuin käyttö tietovarastona. Tehtävästä riippuen metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä noin puolet pyrki toiminnassaan noudattamaan suunnitelmaa. Puunostajat painottivat metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä useammin suunnitelman noudattamista. Yleisimmin suunnitelmaa pyrittiin noudattamaan metsäluonnonhoidossa. Ammattilaiset arvioivat suunnitelman noudattamisesta olevan paljon hyötyä metsänomistajille. Suunnitelman noudattamisen voi kuitenkin katsoa suurelta osin olevan metsätoimihenkilöiden vastuulla, sillä metsänomistajat itse ottivat suunnitelman noudattamisen keskusteluun varsin harvoin.

Avainsanat: metsäsuunnittelu, metsäpolitiikka, metsänhoitoyhdistys, puunostajat, yksityismetsänomistajat

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, hanke 3309

Hyväksynyt: Tutkimusjohtaja Kari Mielikäinen 10.1..2002

Taitto: Raija Lahtinen

Yhteystiedot: Yrjö Niskanen, Etelä-Savon metsäkeskus, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli. Sähköposti: yrjo.niskanen@metsakeskus.fi

Tilaukset: Metsäntutkimuslaitos, kirjasto, PL 18, 01310 Vantaa.
Puhelin: (09) 8570 5580, fax: (09) 8570 5582, sp: kirjasto@metla.fi

Sisällys

Alkusanat	4
1 Johdanto	5
1.1 Metsäsuunnittelun tavoitteet	5
1.2 Metsäsuunnitelman merkitys päätöksenteossa	6
1.3 Metsäsuunnitelman käyttötilanteet metsäammattilaisella	8
1.4 Tutkimuksen tarkoitus	9
2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä	10
3 Tulokset	12
3.1 Metsäsuunnitelman käytön toimintaympäristö	12
3.2 Metsäsuunnitelma toimihenkilön käytössä	14
3.3 Metsäammattilaisten näkemys metsänomistajista suunnitelman käyttäjinä	20
4 Tulosten tarkastelu	23
Kirjallisuus	27
Liitteet	

Alkusanat

Metsäsuunnittelu on keskeinen metsäpolitiikan informaatio-ohjauksen keino. Siihen on panostettu 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Metsäsuunnittelua tekevät pääosin metsäkeskukset, mutta joillain alueilla myös metsänhoitoyhdistykset. Yhteiskunta tukee aluesuunnittelua, jonka pohjalta tilakohtaiset suunnitelmat laaditaan. Metsänomistajalle suunnitelma on maksullinen.

Kansallisen metsäohjelman 2010 keinovalikoimassa metsäsuunnittelu nähdään metsäneuvonnan ohella yhtenä tärkeimmistä metsäpolitiikan keinoista. Tavoitteena on neuvonnan ja koulutuksen voimavarojen kaksinkertaistaminen ja tilakohtaisen metsäsuunnittelun nostaminen 75 prosenttiin yksityismetsien alasta. Metsäsuunnittelun ja neuvonnan vaikuttavuutta on tutkittu vähän, mihin kiinnittivät huomiota myös Kansallisen metsäohjelman ympäristövaikutuksia arvioineet asiantuntijat ja YVA-työryhmä perään kuuluttaen lisää tutkimusta. Maa- ja metsätalousministeriö asetti Metsäntutkimuslaitokselle vuoden 2000 tulostavoitteeksi laatia aiheesta tutkimussuunnitelma yhteistyössä metsäkeskusten ja Tapion kanssa siten, että vuonna 2001 käynnistetään asiaa koskeva tutkimus. Tämä raportti on käynnistyneen *Metsäneuvonnan ja metsäsuunnittelun vaikuttavuus* -tutkimushankkeen ensimmäisiä tuloksia.

Aiemmin ei ole tutkittu metsäsuunnitelmaa metsäammattilaisten käytössä. Tutkimus on näin ensimmäinen yritys tällä saralla jättäen vielä monta kysymystä vastausta vaille. Kiitokset käsikirjoitusta kommentoineille henkilöille, erityisesti Jari Jämsälle, Heimo Karppiselle, Jari Kuuluvaiselle, Tapio Nummelle, Timo Pukkalalle ja Pekka Ripatille. Tutkimukseen on saatu rahoitusta Maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimusmäärärahoista ja Metsämiesten Säätiöltä.

Helsingissä 8.1.2002

Harri Hänninen

Hankkeen vastuututkija

1 Johdanto

1.1 Metsäsuunnittelun tavoitteet

Metsäsuunnittelussa toteutuvat parhaimmillaan metsänomistajan ja yhteiskunnan tarpeet. Metsänomistajan kannalta metsäsuunnittelu voidaan nähdä metsänomistajan tavoitteiden ja metsän antamien mahdollisuuksien yhteensovittamisena. Yhteiskunnan kannalta metsäsuunnittelu on yhteiskunnan rahoitusta saavana osa metsätalouden edistämistoimintaa ja keskeinen metsäpolitiikan keino (Pesonen ym. 1998, Maa- ja metsätalousministeriön ... 2001). Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 (1999) nähdään metsäsuunnittelu ja metsäneuvonta keskeisinä yksityismetsätalouden informaatio-ohjauksen keinoina.

Tilakohtainen voimassa oleva metsäsuunnitelma oli vuonna 1999 kaikkiaan 46 prosentilla metsänhoitomaksua maksavista metsänomistajista, ja 62 prosentilla yksityismetsien pinta-alasta (Hänninen 2001). Vuonna 1998 tilakohtaisia metsäsuunnitelmia valmistui 7 301 tilalle, joiden pinta-ala oli yhteensä 475 000 hehtaaria (Tapion vuositilastot 1999). Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on, että 75 prosentilla yksityismetsien pinta-alasta on tilakohtainen voimassa oleva metsäsuunnitelma ohjelmakauden lopussa (Kansallinen metsäohjelma ... 1999).

Metsäpolitiikan tavoitteet ovat 1990-luvulle saakka painottuneet taloudellisiin seikkoihin; on pyritty vaikuttamaan puuntuotantoon ja hakkuumahdollisuuksien hyväksikäyttöön. Yhteiskunnan tavoitteiden muuttuessa viimeisen kymmenen vuoden kuluessa myös metsälainsäädäntö ja sen tavoitteet ovat muuttuneet (Uusi metsäpolitiikka ...1998). Metsälainsäädännössä asetetut tavoitteet ohjaavat koko maan metsävarojen käyttöä. Säädöksillä toteutetaan yhteiskunnan metsien käytölle asettamia tavoitteita ja arvoja. Metsien käsittelyä koskevien toimenpide-ehdotusten on metsäsuunnitelmissa oltava sopusoinnussa vallitsevien säädösten kanssa. Metsäsuunnitelmien toimenpide-ehdotuksissa otetaan myös huomioon ns. hyvän metsänhoidon suositukset, joilla yleisesti ymmärretään säädöksien edellyttämää minimirajaa parempaa metsänhoitoa. Näin säädökset ja käsitykset hyvästä

metsänhoidosta vaikuttavat metsien käyttöön pitkällä aikajänteellä myös metsäsuunnitelmien kautta.

Metsäsuunnitelmassa esitetään perustellut toimenpidesuositukset eri metsikkökuvioiden käsittelyille. Suunnitelman laadinnassa analysoidaan metsänkäsittelyn eri vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia metsän tulevaan kehitykseen. Ennusteiden laadinnassa ovat apuna metsän kehitystä kuvaavat mallit, joilla metsänkäsittelyn vaikutuksia simuloidaan. Toimenpidesuositukseksi valitaan metsän käytölle asetettuja tavoitteita parhaiten tukeva vaihtoehto.

Päätössuosituksiksi valitut toimenpide-ehdotukset perustuvat käytännössä usein metsäsuunnitelman laatijan ammatilliseen näkemykseen, vaikka tavoitteena on, että ne perustuisivat metsänomistajan esittämille tavoitteille. Ammatillisen näkemyksen ja metsänomistajan tavoitteiden vaikutus lopputulokseen vaihtelee tapauskohtaisesti hyvin paljon. Joissakin tapauksissa metsänomistajalla on hyvin selkeät tavoitteet metsiensä käytölle, kun taas usein metsänomistaja jättää metsäsuunnitelman teon kokonaan metsäammattilaisen huoleksi. Maa- ja metsätalousministeriön metsäsuunnittelustrategian (2001) mukaan metsäsuunnittelun yksi keskeisiä toimintaperiaatteita on asiakaslähtöisyys ja monitavoitteisuus. Aina metsänomistajan ei kuitenkaan ole mahdollista osallistua suunnitelman laadintaan. Pesosen ym. (1998) mukaan noin puolet metsänomistajista oli keskustellut suunnitelman laatijan kanssa metsiensä käytön tavoitteista ja he olivat pitäneet menettelyä tarpeellisena. Noin kolmasosa metsänomistajista oli osallistunut maastotöihin suunnitelmaa laadittaessa.

1.2 Metsäsuunnitelman merkitys päätöksenteossa

Metsien käsittelyä koskevaan päätöksentekoon vaikuttavat ensisijaisesti metsänomistaja ja lainsäädäntö sekä välillisesti metsäammattilainen ja metsäsuunnitelma. Metsänomistaja on lopullinen päätöksentekijä, joka käyttää hyväkseen metsäammattilaiselta ja metsäsuunnitelmasta saamia tietoja. Metsäammattilainen tukee

metsänomistajan päätöksentekoa sillä ammattaitaidolla, joka hänellä on metsien käsittelystä ja metsäsuunnitelman käytöstä ja tulkinnasta.

Kun metsänomistaja on päättänyt käyttää metsäänsä, metsäsuunnitelma auttaa häntä yksityiskohtaisessa päätöksenteossa. Metsän käytössä päätettäviä asioita ovat esimerkiksi hakkuu- ja hoitokohteiden valinta ja laajuus. Kun metsäsuunnitelmaa pyritään noudattamaan, niin suunnitelma ohjaa metsään liittyvää päätöksentekoa. Jos taas metsäsuunnitelmaa käytetään lähinnä tietovarastona, suunnitelman päätösesitys (ehdotus) ei juurikaan ohjaa päätöksentekoa, vaan päätöksentekijä tekee ratkaisunsa pääasiassa muuhun kuin suunnitelman toimenpide-esitykseen perustuen. Pyrkimys suunnitelman noudattamiseen voi myös olla osittaista. Voidaan esimerkiksi pyrkiä tekemään metsänhoitotyöt metsäsuunnitelman mukaisesti tai noudattamaan metsäluonnonhoitoa koskevia suunnitelman neuvoja, mutta uudistushakkuissa tai yleisemmin hakkuukohteiden valinnassa ei haluta noudattaa täsmällisesti suunnitelmaa. Kokonaisvaltaisimmillaan metsäsuunnitelman ohjausvaikutus on silloin, kun suunnitelma luo metsänomistajalle metsän käyttöön liittyviä tarpeita ja ohjaa näiden tarpeiden tyydyttämistä.

Metsäsuunnitelman merkitys päätöksenteossa määräytyy sen mukaan, miten sitä käytetään. Käyttöön vaikuttavat mm. metsänomistajan ja metsäammattilaisen osaaminen suunnitelman käytössä, metsänomistajan sitoutuneisuus suunnitelman tavoitteisiin ja sen noudattamiseen, ja se, miten ammattihenkilö käyttää suunnitelmaa metsänomistajan kanssa ja pyrkii suunnitelman toteuttamiseen. Myös suunnitelman laatu ja selkeys vaikuttavat sen käyttöön.

Metsäsuunnitelman vaikutusta metsien käyttöön ovat tarkastelleet mm. Karppinen ja Hänninen (1990), Hänninen ja Viitala (1994), Pesonen ym. (1998) ja Hänninen ym. 2001. Tarkasteluajanjakso on ollut yleensä viisi vuotta. Pääsääntöisesti metsäsuunnitelman omistavilla tiloilla on tehty hakkuita enemmän (m^3/ha vuodessa), mutta hakkuumahdollisuuksia ei ole hyödynnetty sen tehokkaammin kuin tiloilla, joilla ei ole ollut suunnitelmaa. Tutkimuksia metsäsuunnitelmien vaikutuksista metsänhoitoon on vähän. Hänninen ja Viitala (1994) totesivat taimikonhoitomäärän olevan suunnitelman omistavilla tiloilla hieman suuremman. Tulos oli kuitenkin tilastollisesti merkitsevä vain yli 25 hehtaarin tiloilla. Hänninen ym. 2001

totesivat, ettei suunnitelman omistamisella ollut lainkaan vaikutusta uudistusalan hoitoon. Edellä mainitut tulokset koskevat lähinnä 1980-luvulla ja 1990-luvun alkuvuosina valmistuneita metsäsuunnitelmia.

1.3 Metsäsuunnitelman käyttötilanteet metsäammattilaisella

Metsäammattilaisella on keskeinen asema metsäsuunnitelman käytössä. Metsäsuunnitelman käyttö konkretisoituu metsäammattilaisen suunnitelmassa metsänomistajan kanssa hänen metsäänsä liittyviä toimenpiteitä – tehtäessä metsän käyttöön liittyviä päätöksiä. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt käyttävät metsäsuunnitelmaa puunmyynnin ja metsänhoitotöiden suunnittelussa. Puunostajien työssä suunnitelman käyttö korostuu suoran puukaupan yhteydessä. Tällöin hakkuukohteesta ei ole etukäteen tehtyä puunmyyntisuunnitelmaa vaan hakkuukohteen suunnittelu on puunostajan ja metsänomistajan kahdenkeskinen asia.

Metsäammattilainen voi käyttää suunnitelmaa joko yhdessä metsänomistajan kanssa tai itsenäisesti riippuen siitä, kuinka osaava ja aktiivinen metsänomistaja itse on suunnitelman käytössä. Jos metsäammattihenkilöllä on suunnitelman kaksoiskappale tai vastaavat tiedot käytettävissään, hän voi perehtyä jo ennakoon asianomaisen metsälön metsien tilaan ja mahdollisuuksiin. Metsäsuunnitelman käyttö voi olla erilaista toimihenkilön asioidessa paikkakuntalaisen tai ulkokuntalaisen metsänomistajan kanssa. Paikkakunnalla asuva metsänomistaja on yleensä helpommin tavoitettavissa kahdenkeskisiin keskusteluihin, ja hänen on helpompaa olla mukana metsässä puunmyyntisuunnitelman laadinnassa kuin ulkokuntalaisen. Kahdenkeskisessä tapaamisessa metsäsuunnitelman käyttö on luonnollisesti erilaista kuin asioitaessa esimerkiksi puhelimen välityksellä.

1.4 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavalla ja kuinka laajasti metsäammattihenkilöt Etelä-Savossa käyttävät metsäsuunnitelmätietoja työssään metsänomistajan metsää koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi selvitetään, missä määrin metsäammattilaiset kokevat suunnitelmasta olevan hyötyä omassa työssään sekä miten he arvioivat suunnitelman hyödyttävän metsänomistajia.

2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Tutkimusaineisto kerättiin postikyselyllä keväällä 2001 puunmyyntisuunnitelmia ja puukauppoja tekeviltä metsätoimihenkilöiltä Etelä-Savossa. Kysely lähetettiin 87 metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilölle ja 103 puunostajalle UPM-Kymmenessä, Stora Ensossa ja Metsäliitossa. Kyselyyn vastasi 68 metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöä (78 %) ja 67 puunostajaa (65 %). Vastausten kokonaismäärä oli siten 135. Kyselystä informoitiin metsänhoitoyhdistyksiä, metsänomistajien liittoja ja alueella toimivia metsäyhtiöiden aluekonttoreita etukäteen kirjeellä (liite 1 ja 2). Sen jälkeen niihin soitettiin ja lähetettiin kyselylomake.

Kyselyn alkuosan kysymyksillä selvitettiin puunmyyntisuunnitelmien ja puukauppojen tekemisen toimintaympäristöä ja laajuutta. Metsäsuunnitelman käyttöä ja noudattamista koskevat kysymykset oli jaettu useaan osa-alueeseen. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöille ja puunostajille lähetetyt kyselylomakkeet olivat pääosiltaan samansisältöiset. Kyselylomakkeet ovat liitteinä 3 ja 4.

Metsäammattilaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon he käyttävät työsään hyväksi metsäsuunnitelmätietoja. Arviota pyydettiin viideltätoista eri osa-alueelta viisiportaisella asteikolla "erittäin vähän", "melko vähän", "en osaa sanoa", "melko paljon", "erittäin paljon". Osa-alueet olivat seuraavat:

1. Taimikonhoitoa vaativien kohteiden etsiminen
2. Taimikonhoidon vaatiman työmäärän arviointi
3. Ensiharvennusta vaativien kohteiden etsiminen
4. Ensiharvennuskertymän arviointi
5. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuukertymän arviointi
6. Uudistushakkuukohteiden etsiminen
7. Uudistushakkuukertymän arviointi
8. Leimikon kokonaiskertymän arviointi
9. Eri puutavaralajien kertymien arviointi
10. Puun laadun määrittäminen
11. Leimikosta kertyvien puutavaralajien järeiden määrittäminen
12. Hakkuumäärän mitoittaminen kestäväksi
13. Metsänomistajan neuvonta
14. Metsälakikohteiden paikantaminen ja säästäminen (uudet suunnitelmat)
15. Erilaisten metsänhoidon kampanjoiden tietolähteenä käyttäminen (esim. nuoren metsänhoidon tehostamiskampanja tms.)

Metsäammattilainen voi käyttää metsäsuunnitelmaa joko pääasiassa tietovarastona tai noudatettavana suunnitelmana. Käyttötapa voi vaihdella eri tehtävissä. Tätä taustaa vasten metsäammattilaisia pyydettiin arvioimaan kumpaa tapaa he korostavat omassa työssään. Vastaajia pyydettiin arvioimaan painotustaan viisiportaisella asteikolla, jossa 1 tarkoitti "tietovarastona" ja 5 "noudatettavana suunnitelmana". Arviointi pyydettiin tekemään viidessä tehtävässä: metsänhoidossa, hakkuukohteiden valinnassa, kestävän hakkuumäärän mitoittamisessa, metsäluonnonhoidossa ja metsänomistajan neuvonnassa.

Metsäammattilaisilta tiedusteltiin myös, kuinka paljon he arvioivat metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle. Arviota pyydettiin seuraavilla kahdeksalla osa-alueella:

1. Taimikonhoito
2. Ensiharvennus
3. Ylispuiden poisto
4. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuut
5. Uudistushakkuiden kiireellisyysjärjestyksen noudattaminen
6. Uudistushakkuiden uudistamistavan noudattaminen
7. Hakkuumäärän mitoittaminen hakkuusuunnitteen mukaiseksi suunnitelmakaudella
8. Metsäluonnonhoito-ohjeiden noudattaminen.

Lisäksi metsänhoitoyhdistyksiltä selvitettiin haastatteluin, kuinka laajasti metsänomistajien metsäsuunnitelmätiedot ovat niiden käytettävissä. Haastatteluun osallistui 15 metsänhoitoyhdistyksen toiminnanjohtajaa 19:sta. Haastattelun pohjana ollut lomake on liitteenä 5.

Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva. Pääasiallinen tutkimusmenetelmä on ristiintaulukointi. Jakaumien erojen testaamiseen on käytetty X^2 -testiä ja Mann-Whitneyn U-testiä. Muuttujien välisten korrelaatioiden tarkastelussa on käytetty Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa. Tuloksista on raportoitu vain tilastollisesti merkitsevät joskaan tilastollisia tunnuslukuja ei ole esitetty.

3 Tulokset

3.1 Metsäsuunnitelman käytön toimintaympäristö

Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä tavallisin metsäsuunnitelman käyttötilanne on heidän laatiessaan puunmyyntisuunnitelmia metsänomistajille. Suunnitelmaa käytetään eniten juuri näissä tilanteissa. Puunostajille vastaavanlainen suunnitelman käyttötilanne on tehtäessä suoria puukauppoja, mutta näiden määrä on vähäinen verrattuna metsänhoitoyhdistysten puunmyyntisuunnitelmien laadintamääriin.

Etelä-Savon metsäkeskuksen toimialueen metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilö laati tavallisimmin 61–100 puunmyyntisuunnitelmaa vuonna 2000. Vastavasti puunostaja teki tavallisimmin 101–150 puukauppaa. Vähintään sata puukauppaa teki puunostajista 64 prosenttia, kun metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöistä yli sataan puunmyyntisuunnitelmaan pääsi vain 32 prosenttia.

Puunostajan rooli metsäsuunnitelman käytössä konkretisoituu selkeimmin suoran puukaupan yhteydessä. Tällöin myytävästä puuerästä ei ole etukäteen tehtyä "leimikkoa", vaan leimikon suunnittelu on puunostajan ja metsänomistajan keskinäisen yhteistyön tulos. Suorien puukauppojen määrä on keskimäärin 30–40 prosenttia Etelä-Savon puukauppojen määrästä, sillä vastanneista puunostajista noin puolet ilmoitti tehneensä vähintään 30 suoraa puukauppaa vuonna 2000. Suurin osa ostajien tekemistä puukaupoista perustui siis metsänhoitoyhdistyksen tekemään puunmyyntisuunnitelmaan, joten ostajien metsäsuunnitelman käyttö suorien puukauppojen yhteydessä oli vähäisempää kuin metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöillä puunmyyntisuunnitelmia laadittaessa.

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöillä on puunostajia paremmat mahdollisuudet tutustua metsänomistajan metsäsuunnitelmaan ennakkoon ennen tilalle menoa, sillä metsänhoitoyhdistyksessä on useimmiten metsänomistajan metsäsuunnitelman kaksoiskappale. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt käyttivätkin tätä mahdollisuutta laajasti hyväkseen. Heistä 90 prosenttia perehtyi jo etukäteen metsäsuunnitelmaan useimmiten tai lähes aina olipa kyseessä paikkakuntalainen tai ulkokuntalainen metsänomistaja.

Puunostajalla suunnitelman kaksoiskappale on silloin, kun omistaja on luovuttanut sen hänelle. Puunostajilla on kuitenkin mahdollisuus perehtyä metsäsuunnitelmaan metsänhoitoyhdistyksen toimistolla, jos metsänomistaja on antanut tähän luvan. Puunostajista noin puolet ilmoitti, että heillä oli ollut mahdollisuus tutustua tilan metsäsuunnitelmatietoihin ennen tilalle menoa useimmiten tai lähes aina.

Puunmyynnin suunnittelutilanteessa toimihenkilöt hyödynsivät hyvin laajasti metsänomistajan metsäsuunnitelmaa yhdessä metsänomistajan kanssa. Useimmiten tai lähes aina metsäsuunnitelmaa käytti 94 prosenttia metsäammattilaisista olipa sitten kyseessä paikkakuntalainen tai ulkokuntalainen metsänomistaja. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden vastaukset olivat ulkokuntalaisen metsänomistajan kohdalla painottuneet puunostajia enemmän "lähes aina" -luokkaan.

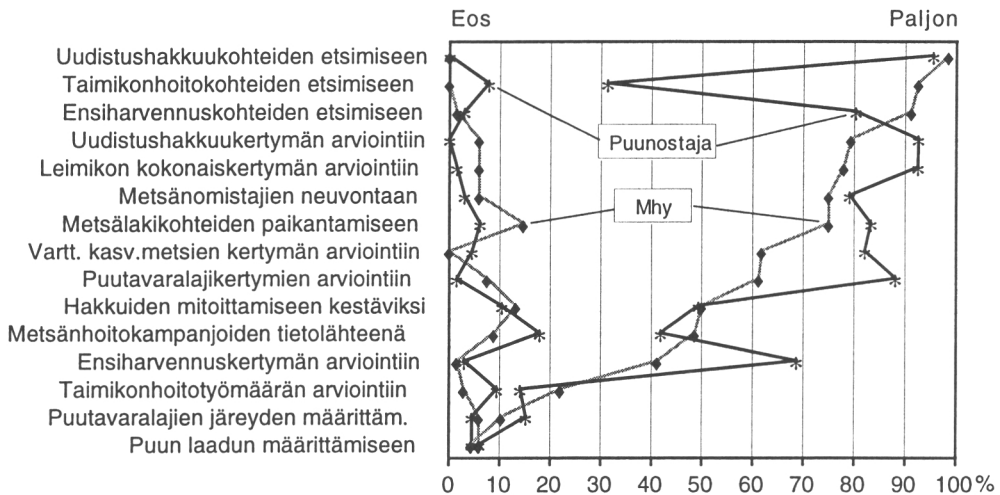
Metsäsuunnitelman tietojen merkitys korostuisi, jos puunmyyntisuunnitelma tai puukauppa tehtäisiin kokonaan ilman maastotöitä. Tällainen toiminta on kuitenkin hyvin vähäistä, sillä puustotietojen hankkimisen lisäksi puunmyyntisuunnitelman laadinnan yhteydessä hakkuualue (leimikko) yleensä myös rajataan maastoon, ja puukaupan yhteydessä perehdytään maastoon mm. korjuuolosuhteiden selvittämiseksi. Valtaosa sekä metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä että puunostajista ilmoitti tehneensä vuonna 2000 enintään viisi puunmyyntisuunnitelmaa tai puukauppaa käymättä lainkaan metsässä. Ilman maastotöitä tehty puunmyyntisuunnitelma tai puukauppa oli yleisempää paikkakunnalla asuvien metsänomistajien tiloilla kuin ulkokuntalaisten tiloilla. Tämä saattaa selittyä sillä, että toimihenkilöiden asiointi paikkakuntalaisten kanssa on ollut tiuhempaa kuin ulkokuntalaisten kanssa, ja paikkakuntalaisen metsät ovat näin tulleet tutuiksi.

Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiltä kysyttiin myös metsäsuunnittelun ns. välialuetietojen käytön määrää, silloin kun tilalla ei ole tilakohtaista metsäsuunnitelmaa. Yhdistysten toimihenkilöistä 96 % ilmoitti käyttävänsä välialuetietoja erittäin paljon tai melko paljon.

3.2 Metsäsuunnitelma toimihenkilön käytössä

Metsäsuunnitelmaa hyödynnetään monissa metsien käyttöön liittyvissä asioissa. Esitetyistä viidestätoista metsäsuunnitelman käytön osa-alueesta toimihenkilöistä yli kolme neljäsosaa ilmoitti käyttävänsä suunnitelmaa 7–8 osa-alueella melko paljon tai erittäin paljon (kuva 1). Puunostajilla näistä korostui kahdeksan osa-alueella ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä seitsemän. Pääpiirteissään puunostajilla ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä oli varsin yhtenäinen näkemys metsäsuunnitelman käytöstä.

Sekä metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt että puunostajat käyttivät suunnitelmaa yleisimmin hakkuukohteiden etsimiseen ja hakkuukertymien arviointiin. Merkille pantavaa on, että suunnitelmaa käytettiin laajasti (lähes kolme neljäsosaa vastaajista) myös metsänomistajien neuvonnassa. Valtaosa ammattilaisista käytti suunnitelmaa paljon myös metsälakikohteiden paikantamiseen. Suunnitelman tietoja ei sen sijaan juurikaan käytetty puun laadun, leimikon puutavaralajien järeyden ja taimikonhoidon työmäärän arviointiin.

Kuva 1. Niiden metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden ja puunostajien osuus, jotka arvioivat käyttävänsä työssään eri tehtävissä paljon metsäsuunnitelmaa. Tehtävät on esitetty kuvassa lyhennetyssä muodossa. Luokat "erittäin paljon" ja "melko paljon" on yhdistetty kuvassa. "En osaa sanoa" -vastausten (Eos) osuus on kuvan vasemmassa reunassa.

Vaikka puunostajat ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt käyttivät suunnitelmaa melko lailla samanlaisissa asioissa, niin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä käyttö painottui selvästi puunostajia enemmän metsänhoidollisten, erityisesti taimikonhoidon, kohteiden etsintään. Puunostajilla suunnitelman käytössä vastaavasti korostuivat uudistushakkuukohteiden paikantaminen ja hakkuu- ja puutavarakertymän arviointi. Puunostajat käyttivät metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä useammin suunnitelmaa kuudella osa-alueella:

- uudistushakkuukertymän arviointi
- leimikon kokonaiskertymän arviointi
- eri puutavaralajien kertymien arviointi
- varttuneiden kasvatusmetsien kertymän arviointi
- ensiharvennuskertymän arviointiin
- leimikon puutavaralajien järeyden määrittäminen.

Metsäsuunnitelman hyödyntäminen taimikonhoitokohteiden etsinnässä poikkesi selvästi metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden ja puunostajien välillä. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä 93 prosenttia, mutta puunostajista vain 31 prosenttia ilmoitti käyttävänsä metsäsuunnitelmaa melko tai erittäin paljon taimikonhoitokohteiden etsintään. Vastausten ero on niin suuri, että sen voi olettaa näkyvän myös käytännön toiminnassa.

Metsäsuunnitelman käytettävyys

Keväällä 2001 oli käytössä kahden eri aikauden metsäsuunnitelmia. Uudempia, 1990-luvun lopulla käyttöön otettuja suunnitelmia nimitetään "Solmu"-suunnitelmiksi ja vanhempia, 1980-luvun lopulta alkaen valmistuneita suunnitelmia puolestaan "Taso"-suunnitelmiksi suunnittelujärjestelmien nimien mukaan. Solmu- ja Taso-suunnitelmat poikkeavat toisistaan paitsi tietosisällöltään myös sisällön esittämistavassa. Solmu-suunnitelmat sisältävät enemmän karttatulosteita, yhdistelmätaulukoita ja ovat ulkoasultaan Taso-suunnitelmia visuaalisempia. Vastaajia pyydettiin arvioimaan suunnitelmien helppokäyttöisyyttä sekä omalta että metsänomistajan kannalta.

Metsäammattilaisista kolme neljäsosaa piti metsäsuunnitelmia helppokäyttöisinä itselleen arvioitaessa tilan hakkuumahdollisuuksia (taulukko 1). Sekä puunostajien että metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden arviot olivat samansuuntaisia. Iäkkäämmät metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt kokivat uuden Solmu-suunnitelman vaikeammaksi käyttää kuin nuoremmat toimihenkilöt.

Vajaa kolme neljäsosaa metsäammattilaisista arvioi, että metsäsuunnitelmat ovat helppokäyttöisiä myös metsänomistajille (taulukko 2). Moni metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä piti uusia Solmu-suunnitelmia metsänomistajille vaikeampina käyttää kuin vanhoja Taso-suunnitelmia, vaikka Solmu-suunnitelmissa on pyritty selkeyteen ja havainnollisuuteen. Puunostajien arvioissa ei ollut tällaista eroa.

Arviot suunnitelman helppokäyttöisyydestä omassa ja metsänomistajien käytössä korreloivat siten, että henkilö, joka piti suunnitelmaa helppokäyttöisenä itselle piti sitä myös helppokäyttöisenä metsänomistajalle, ja päinvastoin. Näkemyksiä suunnitelman helppokäyttöisyydestä metsänomistajalle voidaankin pitää lähinnä suuntaa antavina.

Taulukko 1. Toimihenkilön arvio metsäsuunnitelman helppokäyttöisyydestä itselle selvittäessä tilan hakkuumahdollisuuksia.

Suunnitelman helppokäyttöisyys	Taso-suunnitelma		Solmu-suunnitelma	
	Mhy	Puunostaja	Mhy	Puunostaja
	% vastaajista			
Erittäin tai melko helppo	87	82	82	86
En osaa sanoa	3	14	4	9
Erittäin tai melko vaikea	10	4	14	5
Yhteensä	100	100	100	100
Vastaajia, kpl	68	66	66	66

Taulukko 2. Puunostajien ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden arvio metsäsuunnitelman helppokäyttöisyydestä metsänomistajalle paikannettaessa taimikonhoito- ja hakkuualueita sekä arvioitaessa toimenpiteiden kiireellisyysjärjestystä.

Suunnitelman helppokäyttöisyys metsänomistajalle	Taso-suunnitelma		Solmu-suunnitelma	
	Mhy	Puunostaja	Mhy	Puunostaja
	% vastaajista			
Erittäin tai melko helppo	77	72	61	76
En osaa sanoa	7	14	9	11
Erittäin tai melko vaikea	16	14	30	14
Yhteensä	100	100	100	100
Vastaajia, kpl	68	65	66	66

Metsäsuunnitelman noudattaminen

Metsäsuunnitelma on metsäammattilaisen työvälineenä kahdella tavalla: Toimihenkilö voi pyrkiä noudattamaan metsäsuunnitelman toimenpide-ehdotuksia, jolloin hänen omat näkemyksensä tai metsänomistajan toiveet eivät korostu ratkaisuja tehtäessä. Toisaalta suunnitelma voi toimia hänellä vain tietovarastona, jolloin toimihenkilö tekee ratkaisuehdotuksia ammattitaitonsa mukaisesti suunnitelman tietojen perusteella. Tällöin suunnitelman noudattaminen ei ole hänelle keskeinen ohjenuora. Toimihenkilöllä voi työssään painottua jompi kumpi toimintatapa mutta luonnollisesti painotus voi vaihdella eri tehtävissä ja myös metsänomistajakohtaisesti.

Metsäammattilaisten näkemykset jakaantuivat molempien käyttötapojen kannalle: osa piti metsäsuunnitelmaa noudatettavana asiakirjana ja osa tietovarastona (taulukko 3). Suunnitelman noudattaminen painottui kuitenkin hieman enemmän kuin käyttö puhtaasti tietovarastona. Tehtävästä riippuen metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä 38–57 prosenttia pyrki toiminnassaan noudattamaan suunnitelmaa, ja puuostajista 55–67 prosenttia. Ostajat siis painottivat metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä useammin suunnitelman noudattamista.

Olisi voinut olettaa, että metsäsuunnitelmaa pyrittäisiin noudattamaan joissakin tehtävissä selvästi enemmän kuin jossain toisissa. Erot eri tehtävien välillä olivat kuitenkin vähäisiä. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä suunnitelmaa pyrki noudattamaan metsäluonnonhoidossa suurempi osa (57 %) kuin hakkuukohteiden valinnassa (38 %). Metsäluonnonhoidon korostuminen voi selittyä esimerkiksi sillä, että metsäluonnonhoitoon ymmärretään ainakin osittain sisältyvän metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, joiden vaalimisesta on säädetty metsälaissa. Tällöin metsäsuunnitelman päätösesityksen rinnalla ei juurikaan nähdä olevan vaihtoehtoja.

Metsänhoidossa metsäsuunnitelman noudattamisen voisi ajatella olevan tärkeää varsinkin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöille. Kuitenkin vain 44 prosenttia metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä korosti suunnitelman noudattamista metsänhoidossa ja 46 prosenttia piti suunnitelmaa tältäkin osin vain tietovarastona. Puunostajista 58 prosenttia korosti suunnitelman noudattamista metsänhoidossa.

Taulukko 3. Puunostajien ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden näkemys metsäsuunnitelman käytöstä omassa työssä joko tietovarastona tai noudatettavana suunnitelmana. Luokat 1 ja 2 (tietovarastona) sekä luokat 4 ja 5 (noudatettavana suunnitelmana) on yhdistetty. Luokkaa 3 ei ole esitetty, minkä vuoksi prosenteista ei tule sataa.

Tehtävä	Tietovarastona		Noudatettavana suunnitelmana	
	Mhy	Puunostaja	Mhy	Puunostaja
	% vastaajista			
Metsäluonnonhoito	28	16	57	67
Hakkuukohteiden valinta	43	34	38	61
Metsänhoito	46	32	44	58
Kestävän hakkuumäärän mitoitus	29	19	46	58
Metsänomistajan neuvonta	28	18	50	55

Puunostajia 67, metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöitä 68

Puunmyyntisuunnitelman laadinta on keskeinen metsän käyttöön liittyvä tehtävä, jossa tärkeä osa on leimikon hakkuukohteiden valinta. Varsinkin uudistus-hakkuukohteiden valinnassa metsäsuunnitelman päätösesityksen rinnalla on yleensä yksi tai useampi vaihtoehto ja suunnitelman hakkuuesitys voi olla enemmän tai vähemmän ohjenuorana leimikon laatijalle. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä vain 38 prosenttia, mutta puunostajista 61 prosenttia korosti metsäsuunnitelman noudattamista hakkuukohteiden valinnassa. Hakkuukohteiden valinnassa suunnitelmaa pyrki noudattamaan siis selvästi useampi puunostaja kuin metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilö. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä likimain saman verran käytti suunnitelmaa hakkuukohteiden valinnassa tietovarastona kuin noudatettavana suunnitelmana. Puunostajista taas selvästi useampi korosti metsäsuunnitelman tietoja noudatettavana ohjeena kuin tietovarastona.

Puunostajien ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden välillä voi olla periaatteellinen ero suhtautumisessa metsäsuunnitelman noudattamiseen. Voidaan esimerkiksi olettaa, että metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt haluavat pidättää itsellään metsien käyttöön liittyvää päätöksentekoa (asiantuntijavalta), jolloin sitoutuminen metsäsuunnitelman noudattamiseen jää taka-alalle. Vastaavasti puunostajille metsäsuunnitelman noudattamisen korostamisesta voi ajatella olevan hyötyä metsänomistajan kanssa asioidessa. Ostaja voi vedota puolueettoman tahon laattimaan, "objektiiviseen" metsäsuunnitelmaan perustellessaan metsänomistajalle puukaupan kohdentumista ja kokoa.

Suunnitelmakauden hakkuumäärän mitoittaminen ja kuvioittaisten hakkuuehdotusten tekeminen on yksi keskeisimpiä tehtäviä suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmakauden hakkuuehdotus tehdään yleensä niin, että hakkuumahdollisuudet pysyvät ennallaan tai kasvavat 20–30 vuoden aikajänteellä. Hakkuiden mitoittaminen metsäsuunnitelmassa esitetyn mukaisiksi olisi metsäsuunnitelman laskelmien ja kehitysennusteiden kokonaisvaltaista hyödyntämistä. Kuitenkin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä vain 46 prosenttia ja puunostajista 58 prosenttia pyrki noudattamaan metsäsuunnitelmaa kestäväen hakkuumäärän mitoituksessa. Tulos on johdonmukainen hakkuukohteiden valinnan kanssa; jos suunnit-

telma ei ohjaa hakkuukohteiden valintaa, ei se myöskään voi ohjata hakkuumäärän mitoittamista kestäväksi.

Vanhemmat metsäammattilaiset pyrkivät noudattamaan suunnitelmaa eri tehtävissä nuoria enemmän. Ne, jotka kokivat suunnitelman noudattamisen tärkeänä, olivat näkökannassaan melko johdonmukaisia: mitä enemmän metsäammattilainen arvioi suunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle kestävä hakuu määrän mitoituksessa, sitä enemmän hän painotti myös omassa työssään suunnitelman merkitystä noudatettavana toimintaohjeena. Puunostajista useammat kuin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä korostivat suunnitelman merkitystä noudatettavana suunnitelmana. Tämä voi osaltaan selittyä puunostajien korkeammalla iällä.

3.3 Metsäammattilaisten näkemys metsänomistajista suunnitelman käyttäjinä

Metsäsuunnitelman noudattamiseen vaikuttavat metsänomistaja, metsäammattilainen ja olosuhteet (metsänomistajan taloudellinen tilanne, puumarkkinatilanne, käytävissä oleva työpanos jne). Metsänomistaja voi ottaa oma-aloitteisesti suunnitelman noudattamisen esille asioidessaan metsäammattihenkilön kanssa.

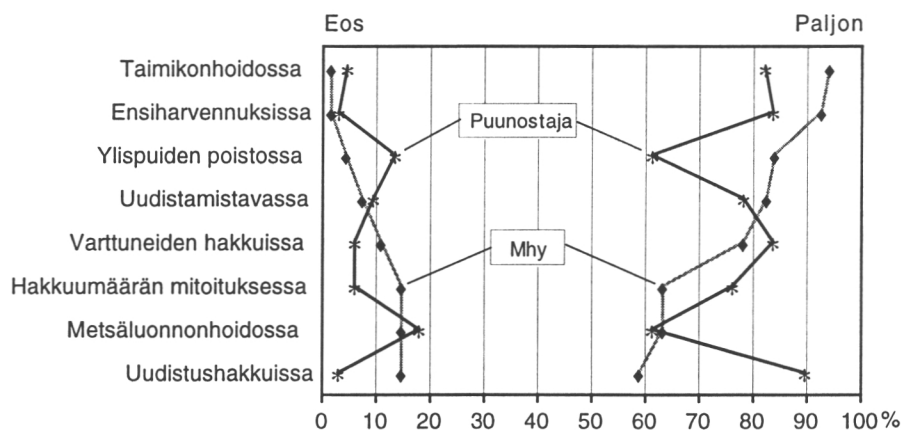
Metsäammattilaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka moni heidän viimeksi tapaamastaan kymmenestä metsänomistajasta otti suoran puukaupan tai puunmyyntisuunnitelman laadinnan yhteydessä metsäsuunnitelman noudattamisen keskusteluun. Suunnitelman noudattaminen otettiin useammin esille puunostajien kuin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden kanssa. Puunostajat arvioivat noin joka toisen kymmenestä metsänomistajasta ottaneen suunnitelman noudattamisen puheeksi. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt arvioivat vain noin joka neljännen kymmenestä metsänomistajasta ottaneen asian puheeksi. Yhdistyksen toimihenkilöiden kanssa ulkokuntalaiset olivat ottaneet suunnitelman noudattamisen hieman useammin keskusteluun kuin paikkakuntalaiset; noin joka kolmas tapaus kymmenestä. Puunostajilla paikkakuntalaisten ja ulkokuntalaisten metsänomistajien välillä ei ollut eroja.

Metsänomistajan taipumus nostaa suunnitelman noudattaminen keskusteluun ammattihenkilön kanssa näyttää olevan melko harvinaista metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden kohdalla. Tämä voi johtua esimerkiksi metsänomistajan luottamuksesta yhdistyksen ammattihenkilöä kohtaan tai asian arkaluontoisuudesta. Suora puukauppa ostajan kanssa on metsänomistajalle harvinainen tilanne, ja näin metsänomistaja pyrkii ehkä nojautumaan suunnitelman ehdotukseen neuvotellessaan usein hänelle vieraan ostajan kanssa.

Suunnitelman noudattamisen hyödyt metsänomistajalle

Kolme neljäsosaa sekä puunostajista että metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä arvioi, että metsäsuunnitelman noudattamisesta on erittäin tai melko paljon hyötyä metsänomistajalle taimikonhoidossa, ensiharvennuksissa, uudistamistavan valinnassa ja varttuneiden metsien hakkuissa (kuva 2). Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä valtaosa korosti lisäksi suunnitelmasta olevan hyötyä metsänomistajalle ylispuiden poistossa, kun taas ostajat korostivat uudistushakkuita ja hakkuumäärän mitoittamista. Puunostajien vastauksissa siis korostui suhtautuminen hakkuisiin.

Kuva 2. Niiden metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden ja puunostajien osuus, jotka arvioivat metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan paljon hyötyä metsänomistajalle. Eri tehtävät on esitetty kuvassa lyhennetyssä muodossa. Luokat "erittäin paljon" ja "melko paljon" on yhdistetty. "En osaa sanoa" -vastausten osuus kuvan vasemmassa reunassa.

Uudistushakkuihin suhtautuminen on metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä melko johdonmukaista. He ovat tavallaan "pidättäneet" puunostajia laajemmin itselleen mahdollisuuden metsänomistajien neuvontaan puukaupassa, eli käytännössä uudistushakkuihin liittyvään päätöksentekoon. Osaltaan asiaa selittää yhdistysten rooli puukaupassa, jolloin vallitsevassa puumarkkinatilanteessa metsäsuunnitelman esitysten noudattaminen jää taka-alalle. Olisi voinut olettaa, että puunostajatkaan eivät kokisi uudistushakkuuesitysten noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle, vaan olisivat itse halunneet tehdä parhaan ehdotuksen tukeutumatta suunnitelman esitykseen.

Metsäsuunnitelmasta metsänomistajalle koituvaan hyötyyn vaikuttaa se, kuinka metsänomistaja itse osaa käyttää suunnitelmaansa. Metsäammattilaisten arvioiden mukaan suunnitelman käyttö näyttäisi olevan suurelta osin ammattihenkilön vastuulla, sillä noin puolet ammattilaisista arvioi, että enintään 60 prosenttia metsänomistajista osaa käyttää suunnitelmaansa niin, että löytää siitä taimikonhoito- ja hakkuualueet sekä osaa katsoa niiden kiireellisyyden (taulukko 4). Paikkakuntalaisissa osajia arvioitiin olevan enemmän kuin ulkokuntalaisissa. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä ja ostajilla oli jokseenkin yhtenäinen näkemys asiasta.

Taulukko 4. Puunostajien ja metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden arviot siitä, kuinka suuri osuus metsänomistajista löytää suunnitelmasta taimikonhoito- ja hakkuualueet sekä osaa katsoa niiden kiireellisyyden.

Metsänomistajien osuus	Paikkakuntalainen		Ulkokuntalainen	
	Mhy	Puunostaja	Mhy	Puunostaja
	% vastaajista			
0–20 %	-	2	1	8
21–40 %	18	15	24	13
41–60 %	32	28	40	37
61–80 %	46	40	32	37
81–100 %	4	15	3	5
Yhteensä	100	100	100	100

Puunostajia 67, metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöitä 68

4 Tulosten tarkastelu

Maa- ja metsätalousministeriön metsäsuunnittelustrategiassa metsäsuunnittelun vi-
sioksi asetettiin, että "kaikki metsänomistajat tekevät päätöksiä tietoisina metsien
erilaisista käyttömahdollisuuksista ja hoitotarpeista" (Maa- ja metsätalousminis-
teriön... 2001). Metsäsuunnitelman tulee auttaa metsänomistajaa tekemään omaa
metsäänsä koskevia päätöksiä tietoisena niiden merkityksestä metsän tulevalle ke-
hitykselle. Yhteiskunnan tavoite on aktivoida metsänomistajia hoitamaan ja käyttä-
mään metsiään sekä lisätä heidän tietämystään metsien käsittelyä koskevista sää-
döksistä ja hyvän metsänhoidon suosituksista. Metsäsuunnitelman vaikuttavuus
konkretisoituu metsänomistajan ja metsäammattilaisen suunnitellessa yksittäisiä
metsänkäyttötoimenpiteitä metsäsuunnitelman pohjalta.

Ensimmäinen edellytys metsäsuunnittelulle asetettujen tavoitteiden saavut-
tamiselle on suunnitelmien käyttäminen. Tutkimuksen perusteella tämä edellytys
täyttyy, sillä metsäammattilaiset käyttävät suunnitelmia työssään paljon niin yksin
kuin yhdessä metsänomistajien kanssa. Suunnitelma ohjaa metsäammattilaista löy-
tämään hänen työnsä kannalta tärkeät kohteet metsässä. Kaikille ammattilaisille tär-
keitä olivat hakkuukohteet, mutta metsänhoitokohteet olivat selvästi tärkeämpiä
metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöille kuin puunostajille.

Metsäsuunnitelman käytössä korostui kohteiden etsintä ja kohteista saata-
van tiedon analysointi. Tällainen suunnitelman käyttö ikään kuin tietovarastona sen
suoraviivaisen noudattamisen asemasta korostui erityisesti uudistushakkuita suunni-
teltaessa. Hakkuita suunniteltaessa kulloinenkin puumarkkinatilanne ja metsän-
omistajan tarpeet ovat ratkaisevia, jolloin suunnitelman hakkuuesityksille annetaan
vähemmän painoarvoa. Hakkuiden vaikutusten arviointi metsän tulevaan kehi-
tykseen saattaa näin jäädä vähälle huomiolle ja itse asiassa koko tavoitehakuisen
hakuusuunnitteen laadintaan suunnitelman tekovaiheessa käytetty panostus hyö-
dynnetään puutteellisesti.

Suunnitelmaa pyrki noudattamaan noin puolet metsänhoitoyhdistysten toi-
mihenkilöistä ja puunostajista jonkin verran suurempi osuus. Kokonaisuutena tilan-
netta voidaan pitää kohtuullisena. Metsäluonnonhoidossa metsäsuunnitelmia pyri-

tään noudattamaan verraten laajasti, mikä on myönteinen asia. Sen sijaan yllättävää on, että metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöistä vain 44 prosenttia pyrkii noudattamaan suunnitelmaa metsänhoidon tehtävissä. Tulosta voinee selittää osin se, että metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt haluavat käyttää asiantuntijavaltaansa ohi suunnitelman esitysten samaan tapaan kuin hakkuukohteiden valinnassa. Idealistisesti voi kuitenkin ajatella, että jos suunnitelmia noudatettaisiin metsänhoidossa sataprosenttisesti, niin esimerkiksi taimikonhoitomäärät olisivat nykyistä suuremmat.

Puunostajien metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä suurempaa kiinnostusta suunnitelmien noudattamiseen voinee selittää osaltaan sillä, että suunnitelman esitykset ovat hyvä selkänöja perusteltaessa mm. hakkuiden määrää metsänomistajalle. Metsänomistajat ottivatkin suunnitelman noudattamisen keskusteluun suorassa puukaupassa puunostajien kanssa lähes kaksi kertaa useammin kuin metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden kanssa. Suunnitelman noudattaminen näyttäisi siis olevan molempien osapuolien etu suorassa puukaupassa.

Metsänomistaja on päätöksentekijä metsän käyttöä koskevissa ratkaisuisa, joten hänellä pitäisi olla keskeinen rooli metsäsuunnitelman käytössä ja noudattamisessa. Metsänomistaja voi pyrkiä metsäsuunnitelman noudattamiseen tai pyytää metsätoimihenkilöä esittämään metsäsuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisia ratkaisuja. Metsää koskevassa päätöksentekotilanteessa metsäsuunnitelman noudattaminen ei kuitenkaan nouse kovinkaan usein esille metsänomistajan toimesta, vaan suunnitelman noudattaminen on suurimmalta osin metsäammattilaisen vastuulla. Metsäammattilaisten roolia korostaa metsänomistajien puutteellinen osaaminen suunnitelman käytössä. Metsäammattilaisista puolet arvioi enintään 60 prosentin metsänomistajista osaavan käyttää suunnitelmaansa hyvin. Jos metsänomistaja ei osaa käyttää suunnitelmaa, on hänen vaikea sitä myös noudattaa.

Toisaalta metsäammattilaiset arvioivat suunnitelman noudattamisesta olevan paljon hyötyä metsänomistajalle. Jopa osa niistä metsäammattilaisista, jotka eivät itse pyrkineet noudattamaan suunnitelmaa, arvioi suunnitelman noudattamisesta olevan paljon hyötyä metsänomistajille. Tätä ristiriitaa voi selittää pyrkimyksellä säilyttää asiantuntijavaltaa itsellä sekä sillä, että metsäammattilaisten mielestä

on eduksi, jos metsänomistajat pyrkivät noudattamaan suunnitelmia pitkällä aikajänteellä. Siis silloinkin, kun metsänomistajat eivät asioi heidän kanssaan, vaan esimerkiksi perehtyvät suunnitelmaan itsenäisesti tai toisen metsäammattilaisen, esimerkiksi puunostajan kanssa.

Suunnitelman noudattamiseen liittyvä ongelmakenttä on hyvin moniulotteinen. Kyselyssä oli suunnitelman noudattamiseen liittyviä kysymyksiä vähän ja asiaa kysyttiin kovin yleisellä tasolla, joten tuloksista ei pidä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Metsäammattilaiset ovat myös voineet ymmärtää suunnitelman noudattamiseen liittyvät kysymykset eri tavoin, mikä edelleen vaikeuttaa tulosten perusteella tehtäviä johtopäätöksiä.

Metsäsuunnittelun kehittämisenäkökohtia

Metsäsuunnitelman kehittämisessä tavoitteena tulee olla, että kaikki suunnitelman hankkineet metsänomistajat osaavat käyttää suunnitelmaansa riittävällä tavalla ja keskustella siinä ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamisesta. Esimerkkinä metsäsuunnitelman käytettävyydelle täsmällisesti muotoillusta tavoitteesta on seuraava: "Metsäsuunnitelma ohjaa metsänomistajia hoitamaan taimikot oikea-aikaisesti ja yli 80 prosenttia suunnitelman hankkineista metsänomistajista osaa itsenäisesti katsoa suunnitelmasta taimikonhoitoa vaativat kohteet, seurata taimikonhoitojen toteutumista ja ottaa tämän asian keskusteluun metsäammattilaisen kanssa asioitaessa". Vastaavanlaisia konkreettisia tavoitteita voidaan asettaa myös muille metsäsuunnitelman käytön osa-alueille.

Metsäsuunnitelmaa kehitettäessä tulee myös kiinnittää huomiota siihen, onko perusteltua pyrkiä lisäämään suunnitelman noudattamista ja onko suunnitelmassa sellaisia osioita, joiden käyttö on vähäistä suhteessa tuotantokustannuksiin. Jos tällaisia osioita on, tulee suunnitelmaa kehittää niin, että näiden osioiden hyödyntäminen käytännön toiminnassa lisääntyy, tai että suunnitelmaa karsitaan ja yksinkertaistetaan näiltä osin. Tämän tutkimuksen perusteella metsäsuunnitelman pitkän aikavälin hakkuuesitykset ja hakkuiden vaikutukset metsän tulevaan kehitykseen vaikuttaisivat jäävän uudistushakkuiden kohdentamisessa ja ajoittamisessa

varsin vähälle huomiolle käytännön toiminnassa. Kuitenkin tähän panostetaan suunnitelman laadintavaiheessa paljon.

Suunnitelman käytettävyyttä tulisi kehittää ennen kaikkea metsänomistajalähtöisesti. Hän on päätöksentekijä omassa metsässään. Kun metsänomistaja osaa käyttää metsäsuunnitelmaansa, näkyy se määrätietoisena ja aktiivisena, tavoitteiden mukaisena toimintana metsässä. Suunnitelman noudattamiseen liittyvää ongelmakenttää tulisi tutkia syvällisemmin omana erillisenä työnä.

Kirjallisuus

- Hänninen, H. 2001. Purevatko metsäpolitiikan keinot metsänhoitorästeihin? Metsätieteen aikakauskirja 1/2001: 81–85.
- & Viitala, E-J. 1994. Yksityismetsätalouden rakennemuutos ja metsätalouden edistämistoiminta. Teoksessa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484, s.75–105.
  - , Karppinen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttäytyminen. Metsätieteen aikakauskirja 4/2001: 615–629.
- Kansallinen metsäohjelma 2010. 1999. Maa- ja metsätalousministeriö. MMM:n julkaisuja 2/1999. 38 s.
- Karppinen, H. & Hänninen, H. 1990. Yksityistilojen hakkuumahdollisuuksien käyttö Etelä-Suomessa. Folia Forestalia 747. 117s.
- Maa- ja metsätalousministeriön metsäsuunnittelustrategia 2001–2010. 2001. Työryhmämuistio MMM 2001:13. 17 s.
- Pesonen, M., Kurttila, M., Teittinen, A. & Kajanus, M. 1998. Yksityismetsien metsäsuunnittelu – nykytilanne ja kehittämistarpeita. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 715. 32 s.
- Tapion vuositilastot 1999. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Moniste. 36 s.
- Uusi metsäpolitiikka, tavoitteena luonnon ja kansalaisen hyvinvointi. 1998. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Helmikuu 2001

Metsänhoitoyhdistykset
Metsänomistajien liitot

TUTKIMUS METSÄNEUVONNASTA JA METSÄSUUNNITELMAN KÄYTÖSTÄ

Kansallisen metsäohjelman toteutuksessa on metsänomistajien neuvonta yksi keskeinen toiminnan muoto. Neuvonnan vaikuttavuudesta on kuitenkin hyvin vähän tutkittua tietoa. Tätä taustaa vasten MMM rahoittaa metsäntutkimuslaitoksessa tehtävää valtakunnallista yksityismetsätaloutta koskevaa tutkimusta, jossa selvitetään, miten metsänomistajat ovat kokeneet metsäneuvonnan ja mitä vaikutuksia neuvonnalla on ollut. Tutkimuksen tuloksia käytetään neuvonnan kehittämiseen. Tutkimuksen yhteenvetotulokset julkaistaan kirjassa.

Osa tutkimusta on metsäsuunnitelman käytön perusteiden selvittäminen. Aineistoa kerätään Etelä-Savossa. Metsäkeskuksella on MMM rahoituksen turvin töissä kaksi tutkimusapulaista. Tutkimusapulaiset Mari Honkonen ja Hannele Makkonen tulevat ottamaan metsänhoitoyhdistyksiin yhteyttä helmi- maaliskuun aikana. He pyrkivät sopimaan kanssanne menettelystä, miten metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille suunnattu kysely hoidettaisiin Teidän kanssanne. Tutkimustyötä ohjaa metsäntutkimuslaitos ja kerätyt tiedot ovat normaalin tutkimuskäytännön mukaisesti luottamuksellisia eikä lopullisissa tutkimusyhteenvedoissa voida erottaa yksityisiä vastauksia. Alustavasti asiasta on keskusteltu Timo Leskisen ja Pauli Natusen kanssa.

Toivon myönteistä suhtautumista tutkimuskyselyyn.

Yhteistyöterveisin

Yrjö Niskanen
Metsäkeskus Etelä-Savo

Tiedoksi: Hannu Vehviläinen

Tiedote

TUTKIMUS METSÄNEUVONNASTA JA METSÄSUUNNITELMAN KÄYTÖSTÄ

Kansallisen metsäohjelman toteutuksessa metsänomistajien neuvonta on yksi keskeinen toiminnan muoto. Neuvonnan vaikuttavuudesta on kuitenkin hyvin vähän tutkittua tietoa. Tätä taustaa vasten MMM rahoittaa metsäntutkimuslaitoksessa tehtävää valtakunnallista yksityismetsätaloutta koskevaa tutkimusta, jossa selvitetään, miten metsänomistajat ovat kokeneet metsäneuvonnan ja mitä vaikutuksia neuvonnalla on ollut. Tutkimuksen tuloksia käytetään neuvonnan kehittämiseen. Tutkimuksen yhteenvetotulokset julkaistaan kirjassa.

Osa tutkimusta on metsäsuunnitelman käytön perusteiden selvittäminen. Aineistoa kerätään Etelä-Savossa. Metsäkeskuksella on MMM rahoituksen turvin töissä kaksi tutkimusapulaista. Tutkimusapulaiset Mari Honkonen ja Hannele Makkonen tulevat ottamaan yhtiöiden puunostoa tekeviin henkilöihin yhteyttä helmi- maaliskuun aikana. He pyrkivät sopimaan menettelystä, miten puutavarayhtiöiden ostohenkilöille suunnattu kysely hoidetaan sujuvimalla tavalla. Tutkimustyötä ohjaa metsäntutkimuslaitos. Kerätyt tiedot ovat normaalin tutkimuskäytännön mukaisesti luottamuksellisia eikä lopullisissa tutkimusyhteenvedoissa voida erottaa yksityisiä vastauksia. Vastaavan tapainen kysely tehdään samaan aikaan metsänhoitoyhdistyksen henkilöille.

Toivon puutavarayhtiöiltä myönteistä suhtautumista tutkimuskyselyyn.

Yhteistyöterveisin

Yrjö Niskanen
Metsäkeskus Etelä-Savo

Tiedoksi: Hannu Vehviläinen

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

Tällä kyselyllä pyritään selvittämään sitä, kuinka metsäsuunnitelmätietoja käytetään laadittaessa puunmyyntisuunnitelma metsänomistajalle. Pääpaino on tilakohtaisen metsäsuunnitelman käytössä.

Seuraavassa on esitetty kysymyksiä tai väittämiä, jotka koskevat metsäsuunnitelman käyttöä. Kysymyksiin tai väittämiin ei ole olemassa ns. oikeaa vastausta. Arvioi vastaukset omalta kannaltasi ja **renqasta** valitsemasi vastausvaihtoehto.

1. Kuinka monta puunmyyntisuunnitelmaa laadit yksityismetsänomistajille vuonna 2000 ?
(kappalemäärä)

1. 1-10 kpl   2. 11-30 kpl   3. 31-60 kpl
4. 61-100 kpl   5. 101-150 kpl   6. yli 150 kpl

2. Puunmyyntisuunnitelma voidaan laatia siten, että metsänomistaja ei ole mukana metsässä. Arvioi kuinka suuren osuuden puunmyyntisuunnitelmista laadit vuonna 2000 siten, että olit yksin metsässä?

2.1 Kun metsänomistaja oli paikkakuntalainen (% puunmyyntisuunnitelmien määrästä)

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

2.2 Kun metsänomistaja oli ulkopaikkakuntalainen (% puunmyyntisuunnitelmien määrästä)

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

3. Puunmyyntisuunnitelma voidaan laatia myös kokonaan sisätyönä siten, että et käy lainkaan metsässä. Arvioi kuinka monta puunmyyntisuunnitelmaa laadit vuonna 2000 siten, että et tehnyt metsäkäyntiä ? (kappalemäärä)

3.1 Kun metsänomistaja oli paikkakuntalainen

1. 0 kpl   2. 1-5 kpl   3. 6-10 kpl   4. 11-20
5. 21-30 kpl   6. 31-50 kpl   7. yli 50 kpl

3.2 Kun metsänomistaja oli ulkopaikkakuntalainen

1. 0 kpl   2. 1-5 kpl   3. 6-10 kpl   4. 11-20
5. 21-30 kpl   6. 31-50 kpl   7. yli 50 kpl

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

4. Jos laadit puunmyyntisuunnitelman ilman metsäkäyntiä, niin kuinka usein käytät näissä tilanteissa metsäsuunnitelmätietoja hyväksesi (metsäsuunnitelmätiedot tai välialuetiedot)?

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

Seuraavissa kysymyksissä tarkastellaan tilannetta, että olet metsänomistajan pyynnöstä laatimassa puunmyyntisuunnitelmaa metsänomistajalle, jolla on metsäsuunnitelma.

5. Tapauksissa, joissa metsänhoitoyhdistyksellä on metsänomistajan suunnitelmätiedot käytettävissä, kuinka usein käytät niitä ennen tilalle menoa tapahtuvaan ennakkovalmistautumiseen ?

5.1 Kun metsänomistaja on paikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

5.2 Kun metsänomistaja on ulkopaikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

6. Ajatellaan tapausta, että olet laatimassa puunmyyntisuunnitelmaa yhdessä metsänomistajan kanssa. Kuinka usein käytätte metsänomistajan metsäsuunnitelmaa tai yhdistyksellä olevia vastaavia tietoja apunanne puunmyynnin suunnittelussa?

6.1 Kun metsänomistaja on paikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

6.2 Kun metsänomistaja on ulkopaikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

Jos et käytä metsäsuunnitelmaa juuri ollenkaan tai käytät vain satunnaisesti puunmyyntisuunnitelman laadinnassa, minkä katsot olevan pääasiallisen syyn menettelyyn?

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

7. Määritellään, että metsänomistaja osaa käyttää metsäsuunnitelmaansa melko hyvin kun
- hän löytää suunnitelmasta taimikonhoito- ja hakkuualueet
  - osaa katsoa niiden kiireellisyysesityksen

Miten arvioit metsänomistajien hallitsevan tämän taidon?

- 7.1 Vuonna 2000 tapaamistani **paikkakuntalaisista** metsänomistajista metsäsuunnitelmaansa osasi käyttää vähintään melko hyvin

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81-100%

- 7.2 Vuonna 2000 tapaamistani **ulkopaikkakuntalaista** metsänomistajista metsäsuunnitelmaansa osasi käyttää vähintään melko hyvin

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81-100%

Minkä katsot olevan pääasiallisen syyn siihen, jos metsänomistaja ei osaa käyttää metsäsuunnitelmaansa?

---

8. Asetu nyt metsänomistajan asemaan ja arvioi, kuinka helppokäyttöinen metsäsuunnitelma on paikannettaessa taimikonhoito- ja hakkuualueita sekä arvioitaessa toimenpiteiden kiireellisyysjärjestystä.

		erittäin helppokäyttöinen	melko helppokäyttöinen	en osaa sanoa	melko vaikeakäyttöinen	erittäin vaikeakäyttöinen
8.1	Kun kyseessä on uusi ns "SOLMU-suunnitelma"	1	2	3	4	5
8.2	Kun kyseessä on vanha ns "TASO-suunnitelma"	1	2	3	4	5

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

9. Mitä mieltä olet suunnitelman helppokäyttöisyydestä omalta kannaltasi , silloin kun Sinun täytyy selvittää tilan hakkuumahdollisuudet suhteessa metsäsuunnitelman hakkuusuunnitteeseen.

	erittäin helppokäyttöinen	melko	en osaa sanoa	melko	erittäin vaikeakäyttöinen
9.1 Kun kyseessä on uusi ns "SOLMU-suunnitelma"	1	2	3	4	5
9.2 Kun kyseessä on vanha ns "TASO-suunnitelma"	1	2	3	4	5

10. Kuinka paljon arviot metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle ?

Arvioin metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle:

	erittäin vähän hyötyä	melko	en osaa sanoa	melko	erittäin paljon hyötyä
1. Taimikonhoidossa	1	2	3	4	5
2. Ensiharvennuksissa	1	2	3	4	5
3. Ylispuiden poistossa	1	2	3	4	5
4. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuissa	1	2	3	4	5
5. Uudistushakkuille esitetyn <u>kiireellisyysjärjestyksen</u> noudattamisesta (hakkuu / lepo ja kiireellisyysesitys)	1	2	3	4	5
6. Uudistushakkuille esitetyn <u>uudistamistavan</u> noudattamisesta	1	2	3	4	5
7. Hakkuumäärän mitoittamisesta hakkuusuunnitteen mukaiseksi suunnitelmakaudella	1	2	3	4	5
8. Metsäluonnonhoito-ohjeiden noudattamisesta	1	2	3	4	5

11. Jos ajattelet kymmentä viimeksi laatimaasi puunmyyntisuunnitelmaa, niin kuinka monessa tapauksessa metsänomistaja otti keskusteluun suunnitelman noudattamisen ?

- 11.1 Kymmenestä viimeisimmästä paikkakuntalaisesta metsänomistajasta metsäsuunnitelman noudattamisen otti keskusteluun
_____ henkilöä

- 11.2 Kymmenestä viimeisimmästä ulkopaikkakuntalaisesta metsänomistajasta metsäsuunnitelman noudattamisen otti keskusteluun
_____ henkilöä

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

12. Arvioi seuraavassa, kuinka paljon sinä käytät hyväksesi metsäsuunnitelmätietoja ?

Käytän hyväkseni metsäsuunnitelmätietoja työssäni:

	Erittäin vähän	Melko vähän	En osaa sanoa	Melko paljon	Erittäin paljon
1. Taimikonhoitoa vaativien kohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
2. Taimikonhoidon vaatiman työmäärän arviointiin	1	2	3	4	5
3. Ensiharvennusta vaativien kohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
4. Ensiharvennuskertymän arviointiin	1	2	3	4	5
5. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuukertymän arviointiin	1	2	3	4	5
6. Uudistushakkuukohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
7. Uudistushakkuukertymän arviointiin	1	2	3	4	5
8. Leimikon kokonaiskertymän arviointiin	1	2	3	4	5
9. Eri puutavaralajien kertymien arviointiin	1	2	3	4	5
10. Puun laadun määrittämiseen	1	2	3	4	5
11. Leimikosta kertyvien puutavaralajien järeyden määrittämiseen	1	2	3	4	5
12. Hakkumäärän mitoittamiseen kestäväksi	1	2	3	4	5
13. Metsänomistajan neuvontaan	1	2	3	4	5
14. Metsälakikohteiden paikantamiseen ja säästämiseen (uudet suunnitelmat)	1	2	3	4	5
15. Erilaisten metsänhoidon kampanjoiden tietolähteenä (esim. nuorenmetsänhoidon lisäämiskampanja tms.)	1	2	3	4	5

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille

13. Metsäsuunnitelma on

- yhtäältä tietovarasto karttoineen ja kuviotietoineen
- toisaalta tavoitehakuinen suunnitelma metsän tulevasta kehityksestä, kun suunnitelmaa noudatetaan.

Kumpaaako näkökantaa sinä korostaisit oman työsi näkökulmasta ?

Arvioi oma näkemyksesi painotuksesta oheiselle "janalle" rengastamalla numero väliä 1 - 5 :

Työni lähtökohdista korostan metsäsuunnitelman merkitystä

	tietovarastona				noudatettavana suunnitelmana
Metsänhoidossa	1	2	3	4	5
Hakkuukohteiden valinnassa	1	2	3	4	5
Kestävän hakkuumäärän mitoituksessa	1	2	3	4	5
Metsäluonnonhoidossa	1	2	3	4	5
Metsänomistajan neuvonnassa	1	2	3	4	5

14. Edellä on käsitelty tilakohtaisen metsäsuunnitelman käyttöä. Miten arvioit välialuetietojen käyttöäsi niillä tiloilla, joilla ei ole tilakohtaista metsäsuunnitelmaa?

Kun tilalla ei ole metsäsuunnitelmaa, mutta käytössäni on metsäsuunnittelun välialuetiedot, niin käytän näitä välialuetietoja:

1. Erittäin paljon
2. Melko paljon
3. En osaa sanoa
4. Melko vähän
5. Erittäin vähän

15. Olen 1. mies 2. nainen16. Ikäni on 1. alle 35 v 2. 35-50v 3. yli 50 v

17. Palvelusaikani metsänhoitoyhdistyksessä on tähän mennessä

1. 0-5v 2. 6-11v 3. 12-20v 4. yli 20v

18. Metsäalan ammatillinen koulutukseni

1. ei koulutusta
2. metsätalousteknikko / työnjohtaja
3. metsätalousinsinööri / metsäteknikko

Kiitos vaivannäöstäsi ! Vastauksesi on tärkeä.

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

Tällä kyselyllä pyritään selvittämään sitä, kuinka metsäsuunnitelmatietoja käytetään puunostotilanteessa. Pääpaino on tilakohtaisen metsäsuunnitelman käytössä.

Seuraavassa on esitetty kysymyksiä tai väittämiä, jotka koskevat metsäsuunnitelman käyttöä. Kysymyksiin tai väittämiin ei ole olemassa ns. oikeaa vastausta. Arvioi vastaukset omalta kannaltasi ja renkasta valitsemasi vastausvaihtoehto.

1. Kuinka monta puukauppaa teit yksityismetsänomistajille vuonna 2000 ? (kappalemäärä)

1. 1-10 kpl   2. 11-30 kpl   3. 31-60 kpl
4. 61-100 kpl   5. 101-150 kpl   6. yli 150 kpl

2. Puukauppa voidaan tehdä siten, että metsänomistaja ei ole mukana metsässä. Arvioi kuinka suuren osuuden puukaupoista teit vuonna 2000 siten, että olit yksin metsässä?

- 2.1 Kun metsänomistaja oli paikkakuntalainen (% puukauppojen määrästä)

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

- 2.2 Kun metsänomistaja oli ulkopaikkakuntalainen (% puukauppojen määrästä)

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

3. Puukauppa voidaan tehdä myös kokonaan sisätyönä siten, että et käy lainkaan metsässä. Arvioi kuinka monta puukauppaa teit vuonna 2000 siten, että et tehnyt metsäkäyntiä ? (kappalemäärä)

- 3.1 Kun metsänomistaja oli paikkakuntalainen

1. 0 kpl   2. 1-5 kpl   3. 6-10 kpl   4. 11-20
5. 21-30 kpl   6. 31-50 kpl   7. yli 50 kpl

- 3.2 Kun metsänomistaja oli ulkopaikkakuntalainen

1. 0 kpl   2. 1-5 kpl   3. 6-10 kpl   4. 11-20
5. 21-30 kpl   6. 31-50 kpl   7. yli 50 kpl

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

4. Kuinka monta suoraa puukauppaa teit vuonna 2000 siten, että myytävästä puuerästä ei ollut tehty etukäteen "leimikkoa" ? Ostettavan leimikon suunnittelu oli tällöin sinun tehtävänäsi.

1. 0 kpl   2. 1-5 kpl   3. 6-10 kpl   4. 11-20
5. 21-30 kpl   6. 31-50 kpl   7. yli 50 kpl

Seuraavissa kysymyksissä tarkastellaan tilannetta, että olet tekemässä suoraa puukauppaa siten, että metsänomistajalla ei ole valmista leimikkoa (puunmyyntisuunnitelmaa). Metsänomistajalla on metsäsuunnitelma.

5. Kuinka usein sinulla on mahdollisuus tutustua tilan metsäsuunnitelmätietoihin etukäteen ja käyttää niitä ennen tilalle menoa tapahtuvaan ennakkovalmistautumiseen ?

5.1 Kun metsänomistaja on paikkakuntalainen

1. ei koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

5.2 Kun metsänomistaja on ulkopaikkakuntalainen

1. ei koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

6. Ajatellaan tapausta, että olet tekemässä suoraa puukauppaa yhdessä metsänomistajan kanssa. Kuinka usein käytätte metsänomistajan metsäsuunnitelmaa tai vastaavia tietoja apunanne puukaupan suunnittelussa?

6.1 Kun metsänomistaja on paikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

6.2 Kun metsänomistaja on ulkopaikkakuntalainen

1. en koskaan   2. joskus (satunnaisesti)   3. useimmiten   4. lähes aina

Jos et käytä metsäsuunnitelmaa juuri ollenkaan tai käytät vain satunnaisesti puunmyyntisuunnitelman laadinnassa, minkä katsot olevan pääasiallisen syyn menettelyyn?

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

7. Määritellään, että metsänomistaja osaa käyttää metsäsuunnitelmaansa melko hyvin kun

- hän löytää suunnitelmasta taimikonhoito- ja hakkuualueet
- osaa katsoa niiden kiireellisyysesityksen

Miten arvioit metsänomistajien hallitsevan tämän taidon?

7.1 Vuonna 2000 tapaamistani **paikkakuntalaisista** metsänomistajista metsäsuunnitelmaansa osasi käyttää vähintään melko hyvin

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81-100%

7.2 Vuonna 2000 tapaamistani **ulkopaikkakuntalaista** metsänomistajista metsäsuunnitelmaansa osasi käyttää vähintään melko hyvin

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81-100%

Minkä katsot olevan pääasiallisen syyn siihen, jos metsänomistaja ei osaa käyttää metsäsuunnitelmaansa?

---

8. Asetu nyt metsänomistajan asemaan ja arvioi, kuinka helppokäyttöinen metsäsuunnitelma on paikannettaessa taimikonhoito- ja hakkuualueita sekä arvioitaessa toimenpiteiden kiireellisyysjärjestystä.

		erittäin helppokäyttöinen	melko	en osaa sanoa	melko	erittäin vaikeakäyttöinen
8.1	Kun kyseessä on uusi ns "SOLMU-suunnitelma"	1	2	3	4	5
8.2	Kun kyseessä on vanha ns "TASO-suunnitelma"	1	2	3	4	5

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

9. Mitä mieltä olet suunnitelman helppokäyttöisyydestä omalta kannaltasi, silloin kun Sinun täytyy selvittää tilan hakkuumahdollisuudet suhteessa metsäsuunnitelman hakkuusuunnitteeseen.

	erittäin helppokäyttöinen	melko	en osaa sanoa	melko	erittäin vaikeakäyttöinen
9.1 Kun kyseessä on uusi ns "SOLMU-suunnitelma"	1	2	3	4	5
9.2 Kun kyseessä on vanha ns "TASO-suunnitelma"	1	2	3	4	5

10. Kuinka paljon arviot metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle ?

Arvioin metsäsuunnitelman noudattamisesta olevan hyötyä metsänomistajalle:

	erittäin vähän hyötyä	melko	en osaa sanoa	melko	erittäin paljon hyötyä
1. Taimikonhoidossa	1	2	3	4	5
2. Ensiharvennuksissa	1	2	3	4	5
3. Ylispuiden poistossa	1	2	3	4	5
4. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuissa	1	2	3	4	5
5. Uudistushakkuissa	1	2	3	4	5
6. Uudistushakkuille esitetyn <u>uudistamistavan</u> noudattamisesta	1	2	3	4	5
7. Hakkuumäärän mitoittamisesta hakkuusuunnitteen mukaiseksi suunnitelmakaudella	1	2	3	4	5
8. Metsäluonnonhoito-ohjeiden noudattamisesta	1	2	3	4	5

11. Jos ajattelet kymmentä viimeksi tekemääsi suoraa puukauppaa, niin kuinka monessa tapauksessa metsänomistaja otti keskusteluun suunnitelman noudattamisen ?

- 11.1 Kymmenestä viimeisimmästä paikkakuntalaisesta metsänomistajasta metsäsuunnitelman noudattamisen otti keskusteluun _____ henkilöä

- 11.2 Kymmenestä viimeisimmästä ulkopaikkakuntalaisesta metsänomistajasta metsäsuunnitelman noudattamisen otti keskusteluun _____ henkilöä

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

12. Arvioi seuraavassa, kuinka paljon sinä käytät hyväksesi metsäsuunnitelmätietoja ?

Käytän hyväkseni metsäsuunnitelmätietoja työssäni:

	Erittäin <u>vähän</u>	Melko <u>vähän</u>	En osaa sanoa	Melko <u>paljon</u>	Erittäin <u>paljon</u>
1. Taimikonhoitoa vaativien kohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
2. Taimikonhoidon vaatiman työmäärän arviointiin	1	2	3	4	5
3. Ensiharvennusta vaativien kohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
4. Ensiharvennuskertymän arviointiin	1	2	3	4	5
5. Varttuneiden kasvatusmetsien hakkuukertymän arviointiin	1	2	3	4	5
6. Uudistushakkuukohteiden etsimiseen	1	2	3	4	5
7. Uudistushakkuukertymän arviointiin	1	2	3	4	5
8. Leimikon kokonaiskertymän arviointiin	1	2	3	4	5
9. Eri puutavaralajien kertymien arviointiin	1	2	3	4	5
10. Puun laadun määrittämiseen	1	2	3	4	5
11. Leimikosta kertyvien puutavaralajien <u>järeyden</u> määrittämiseen	1	2	3	4	5
12. Hakkumäärän mitoittamiseen kestäväksi	1	2	3	4	5
13. Metsänomistajan neuvontaan	1	2	3	4	5
14. Metsälakikohteiden paikantamiseen ja säästämiseen (uudet suunnitelmat)	1	2	3	4	5
15. Erilaisten metsänhoidon kampanjoiden tietolähteenä (esim. nuorenmetsänhoidon lisäämiskampanja tms.)	1	2	3	4	5

Helmi-maaliskuu 2001

Kysely puunostajille

13. Metsäsuunnitelma on

- yhtäältä tietovarasto karttoineen ja kuviotietoineen
- toisaalta tavoitehakuinen suunnitelma metsän tulevasta kehityksestä, kun suunnitelmaa noudatetaan.

Kumpaaako näkökantaa sinä korostaisit oman työsi näkökulmasta ?

Arvioi oma näkemyksesi painotuksesta oheiselle "janalle" rengastamalla numero väliä 1 - 5 :

Työni lähtökohdista korostan metsäsuunnitelman merkitystä

	tietovarastona			noudatettavana suunnitelmana	
Metsänhoidossa	1	2	3	4	5
Hakkuukohteiden valinnassa	1	2	3	4	5
Kestävän hakkuumäärän mitoituksessa	1	2	3	4	5
Metsäluonnonhoidossa	1	2	3	4	5
Metsänomistajan neuvonnassa	1	2	3	4	5

14. Olen

1. mies2. nainen

15. Ikäni on

1. alle 35 v2. 35-50v3. yli 50 v

16. Palvelusaikani puutavarayhtiössä on tähän mennessä

1. 0-5v2. 6-11v3. 12-20v4. yli 20v

17. Metsäalan ammatillinen koulutukseni

1. ei koulutusta2. metsätalousteknikko / työnjohtaja3. metsätalousinsinööri / metsäteknikko**Kiitos vaivannäöstäsi ! Vastauksesi on tärkeä.**

Helmi-maaliskuu 2001

**Perustiedot metsänhoitoyhdistykseltä
haastatteleamalla**

Metsänhoitoyhdistys: _____

1. Kun metsänomistajalla on metsäsuunnitelma, kuinka kattavasti metsänhoitoyhdistyksellänne on vastaavat metsäsuunnitelmatiedot käytettävissään ? (metsäsuunnitelman kaksoiskappale) (% tapausten määrästä)

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

2. Kuinka kattavasti metsänhoitoyhdistyksenne on hankkinut ns. välialue tiedot silloin, kun se on ollut mahdollista ?

1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

3. Kuinka kattavasti käytössänne olevat metsäsuunnitelmatiedot ovat toimihenkilöiden tietokoneilla ? (Loppuosa on siis vain paperitulosteina)

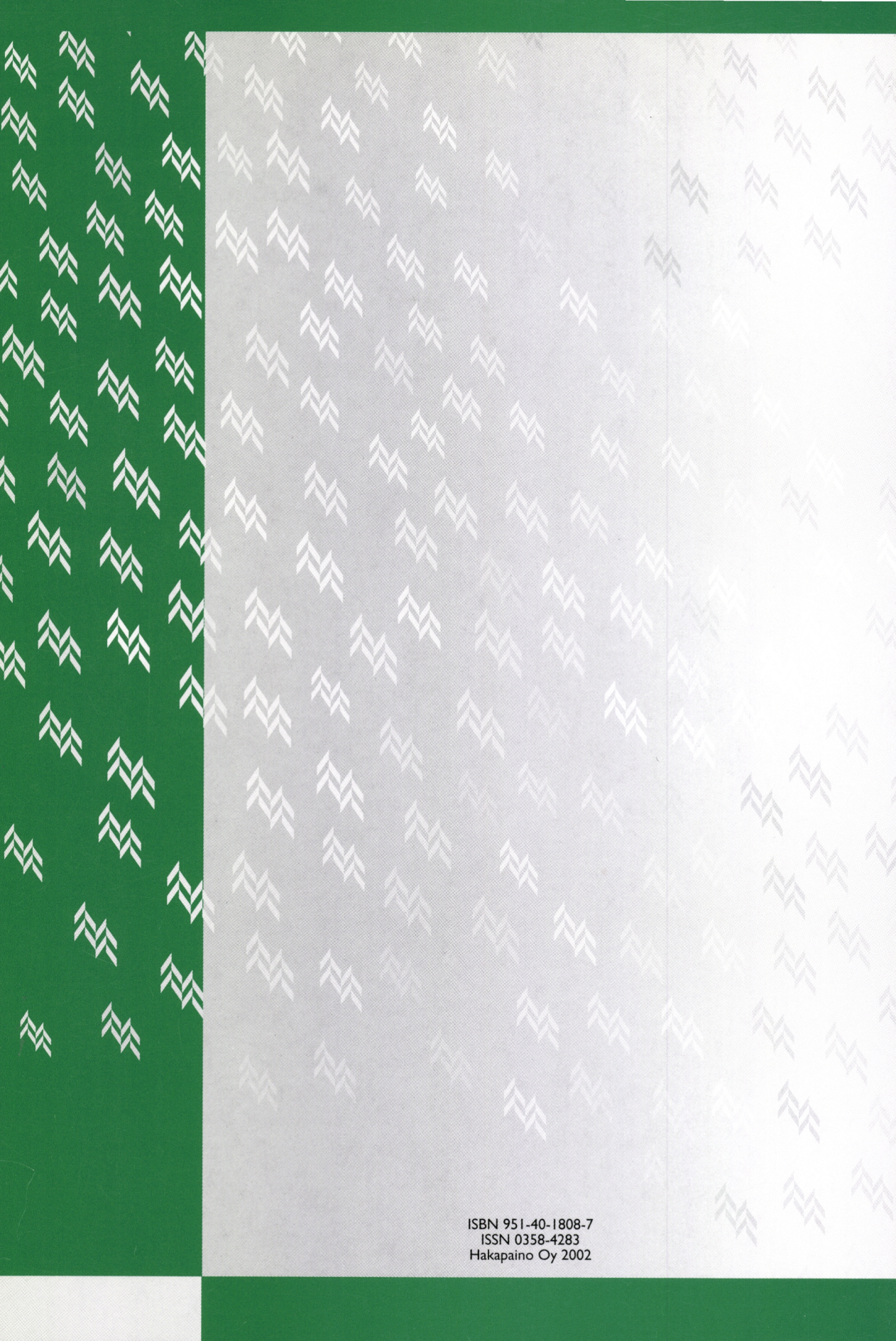
1. 0-20%   2. 21-40%   3. 41-60%   4. 61-80 %   5. 81- 100%

ISBN 951-40-1808-7
ISSN 0358-4283
Hakapaino Oy 2002